

Innhold

Forord	5
1 Innledning	15
1.1 Hvordan bruke denne håndboken	15
1.2 Hvorfor er det viktig med kunnskap om varslingsreglene?	18
1.3 Oversikt over de ulike aktørene i en varslingssak	20
1.4 Særlige hensyn i offentlige virksomheter	23
1.5 Særlige hensyn i private virksomheter	24
1.6 Avgrensninger	25
2 Overordnet om regelverket	27
2.1 Formålet med varslingsreglene	27
2.2 Varslingsreglene løser ikke eventuelle kritikkverdige forhold	28
2.3 Misbruk av varslingsreglene	29
2.4 Sentrale lover	30
2.5 Kort om varslingsdirektivet	32
2.6 Advokatforeningens retningslinjer for private granskninger	33
2.7 Andre nyttige informasjonskilder	34
3 Kort om plikten til å ha varslingsrutiner	36
3.1 Innledning	37
3.2 Hvilke virksomheter plikter å ha varslingsrutiner?	37
3.3 Utarbeidelse av varslingsrutiner	38
3.4 Varslingsrutinene skal legge til rette for varsling	39
3.5 Hva skal varslingsrutinene inneholde?	40
3.6 Hva som ikke skal inntas i varslingsrutinene	43

3.7	Tilgjengelighet og behovet for eksternt varslingskanal	44
3.8	Konsekvenser av ikke å ha varslingsrutiner	44
	Huskeliste	45
	Praktiske råd og tips	46
4	Hva er et varsel?	47
4.1	Innledning	48
4.2	Nærmere om «kritikkverdige forhold»	53
4.3	Nærmere om at det kritikkverdige forholdet må være «i virksomheten»	57
	4.3.1 Overordnet	57
	4.3.2 Virksomhetsbegrepet	57
	4.3.3 Graden av tilknytning til virksomheten	60
4.4	Unntak for ytringer som gjelder eget arbeidsforhold ..	62
4.5	Unntak for faglige og politiske ytringer	64
4.6	Kritiske ytringer som ikke er varsel – lojalitetsplikt og ytringsfrihet	65
	Huskeliste	66
	Praktiske råd og tips	67
5	Fremgangsmåten ved varsling – hvem kan varsle, og hvordan må dette gjøres?	68
5.1	Innledning	68
5.2	Hvem kan varsle?	69
	5.2.1 Arbeidstakere	69
	5.2.2 Andre tilknytningsformer som omfattes av varslingsreglene	70
	5.2.3 Særlig om plattformarbeidere	73
	5.2.4 Anonymt varsel	74
	5.2.5 Betydning	74
5.3	Hvordan kan arbeidstakere varsle?	75
	5.3.1 Overordnet	75
	5.3.2 Intern varsling	77
	5.3.3 Varsling til offentlig myndighet	78
	5.3.4 Varsling eksternt til media eller offentligheten for øvrig	79
5.4	Konsekvenser av at arbeidstakere ikke forholder seg til lovens varslingsregler	80

5.5	Plikt til å varsle	81
	Huskeliste	82
	Praktiske råd og tips	83
6	Sentrale prinsipper ved saksbehandling av varsler	84
6.1	Innledning	85
6.2	Nærmere om lovens krav til saksbehandling av varsler	87
6.2.1	Overordnet	87
6.2.2	Hva ligger i kravet om «rimelig tid»?	87
6.2.3	Hva ligger i kravet om «tilstrekkelig undersøkt»?	88
6.3	Grunnleggende prinsipper for saksbehandlingen	88
6.3.1	Overordnet	88
6.3.2	Grunnleggende krav til utøvelse av arbeidsgivers styringsrett i varslingssaker	88
6.3.3	Sentrale menneskerettighetsprinsipper som må ivaretas i saksbehandlingen av varslingssaker	90
6.3.4	Særlig om kontradiksjonsprinsippet	93
6.3.5	Kravet til fullt forsvarlig arbeidsmiljø for de involverte – omsorgsplikten	95
6.3.6	Prinsippet om konfidensialitet	96
6.4	De involvertes plikt til å medvirke	97
6.5	Tillitsvalgtes rolle i varslingssaker	99
6.6	Verneombudets rolle	101
6.7	Interne eller eksterne undersøkelser?	102
	Huskeliste	103
	Praktiske råd og tips	103
7	Fremgangsmåten for arbeidsgiver ved intern håndtering av varsler	105
7.1	Innledning	106
7.2	Saksbehandlingen og arbeidsgivers vurderinger bør formuleres skriftlig	107
7.3	Steg 1 – bekreft mottak overfor varsler	107
7.4	Steg 2 – forhåndsundersøkelse og beslutning om videre prosess	109
7.5	Steg 3 – undersøkelser	111

7.5.1	Hvem kan undersøke varselet – habilitetskrav?	111
7.5.2	Hvordan gjennomføre undersøkelsene?	112
7.5.3	Undersøkelser der varselet er fremsatt anonymt	118
7.6	Steg 4 – sluttrapport med konklusjon	118
7.7	Steg 5 – informasjon til de involverte	119
7.8	Steg 6 – evaluering av prosessen	120
	Huskeliste	120
	Praktiske råd og tips	121
8	Fremgangsmåten for arbeidsgiver ved ekstern håndtering av varsler	122
8.1	Innledning	123
8.2	Ulike former for ekstern håndtering	124
8.3	Alternativer til ekstern håndtering	127
8.4	Gjennomføring av privat granskning / faktaundersøkelse i korte trekk	131
8.4.1	Valg av ekstern gransker	131
8.4.2	Forundersøkelse	132
8.4.3	Oppnevning, uavhengighet og habilitet	134
8.4.4	Fastlegging av mandat for undersøkelsene	136
8.4.5	Gjennomføring av selve undersøkelsene – fastsettelse av saksbehandlingsregler	138
8.4.6	De faktiske undersøkelsene	140
8.4.7	Særlig om medvirkning fra omvarslede og øvrige involverte i det forhold det er varslet om i eksterne granskninger	144
8.4.8	Innsyn og kontradiksjon	145
8.4.9	Bevis	149
8.5	Særlig om omfattende og særlig tidkrevende granskingsprosesser	151
8.6	Bistand til de involverte	152
8.7	Informasjon etter gjennomførte undersøkelser	154
	Huskeliste	155
	Praktiske råd og tips	156

9 Ivaretagelse av de involvertes arbeidsmiljø /	
omsorgsplikten	157
9.1 Innledning	157
9.2 Kort om den overordnede normen	158
9.3 Særregler ved varsling	159
9.4 Særlig om situasjoner der varselet knytter seg til arbeidsmiljøet	160
Huskeliste	161
Praktiske råd og tips	161
10 Vernet mot gjengjeldelse	163
10.1 Innledning	163
10.2 Nærmere om gjengjeldelsesforbudet	165
10.3 Vurderingen av om det foreligger gjengjeldelse	166
10.4 Delt bevisbyrde	167
10.5 Sanksjoner for brudd på gjengjeldelsesforbudet – erstatning	169
10.6 Lovnad om konfidensialitet for å forhindre potensiell gjengjeldelse	171
Huskeliste	172
Praktiske råd og tips	173
11 Rett til innsyn og personvern i varslingssaker	175
11.1 Innledning	176
11.2 Rettslig utgangspunkt – strenge krav til behandling av personopplysninger	177
11.3 Den registrertes informasjons- og innsynsrett	180
11.3.1 Innledning	180
11.3.2 Varserens informasjons- og innsynsrett	181
11.3.3 Omvarsledes informasjons- og innsynsrett	181
11.3.4 Øvrige involvertes informasjons- og innsynsrett	183
11.4 Unntak	183
Huskeliste	186
Praktiske råd og tips	187

12 Offentleglova	188
12.1 Innledning	188
12.2 Utgangspunktet om rett til innsyn	188
12.3 Hvilke virksomheter omfattes av offentliglova?	189
12.4 Unntak fra retten til innsyn	190
12.5 Merinnsyn	196
Huskeliste	197
Praktiske råd og tips	198
13 Undersøkelsene er gjennomført – hva nå?	199
13.1 Overordnet	199
13.2 Undersøkelser av varsler løser ikke underliggende problemer	200
13.3 Arbeidsmiljøutfordringer grunnet selve varslingssaken	201
13.4 Arbeidsrettslige reaksjoner når kritikkverdige forhold er avdekket	202
13.5 Privatrettslige krav	203
Huskeliste	204
Praktiske råd og tips	205
14 Offentlige myndigheters rolle	206
14.1 Arbeidstilsynets rolle	206
14.2 Arbeidsmiljølovens regler om straff	208
14.2.1 Overordnet	208
14.2.2 Straffansvar for arbeidsgiver og ansatte	208
14.2.3 Skyldkravet	209
14.2.4 Foretaksstraff	210
14.2.5 Hvor vanlig er straffansvar?	210
14.2.6 Oppsummert	211
14.3 Diskrimineringsnemndas rolle	212
15 Særlig om varsling etter skipsarbeidsloven	214
15.1 Innledning	214
15.2 Forholdet mellom klage og varsling	215
15.3 Retten til å fremsette klage	216
15.3.1 Hvem kan klage?	216
15.3.2 Hvem kan det klages til?	217
15.3.3 Hvem kan håndtere klager?	217

15.3.4	Hvordan skal klager håndteres?	218
15.4	Retten til å varsle om kritikkverdige forhold	220
15.4.1	Hvem kan varsle?	220
15.4.2	Hva kan det varsles om?	220
15.4.3	Hvordan kan en arbeidstaker gå frem ved varsling?	221
15.4.4	Bevisbyrde ved uforsvarlig varsling	223
15.4.5	Saksbehandlingen av varsler	224
15.5	Gjengjeldelsesforbudet	224
15.6	Offentlige myndigheters rolle	225
15.7	Plikten til å etablere rutiner for håndtering av klager . .	226
15.8	Anbefaling om å etablere rutiner for varsling	227
	Huskeliste	227
	Praktiske råd og tips	228
16	Maler	230
16.1	Overordnet om bruk av maler	230
16.2	Mal for varslingsrutiner	230
16.3	Mal for drøftingsprotokoll med tillitsvalgt om varslingsrutiner	234
16.4	Mal for varsling	235
16.5	Mal for bekreftelse på mottak av varsel	236
16.6	Mal for e-post til omvarslet med informasjon om varselet	237
16.7	Mal for referat fra samtale med varsler	238
16.8	Mal for referat fra samtale med omvarslet	240
16.9	Mal for rapport/konklusjon	243
16.10	Mal for saksbehandlingsregler ved eksternt granskning	246
	Litteraturliste	252
	Stikkordregister	256